tajaks ja a.-st 1886 alates »Eesti Postimehe« toimetajaks, aa. 1888—93 sama lehe omanikuks ja väljaandjaks, töötades selle kõrval maamõõtjana, et lehe väljaandmise kulusid katta. Leht oli nõrgalt toimetatud, sisuliselt kehv ja ei osutanud millegagi enda toimetaja igapäevastes kõnelustes avalduvat vabameelsust. Varemini oli T. ka M. Veske ajakirja »Oma Maa« kaastööline. Ka oli ta tegev Tartu Eesti Põllumeeste Seltsis, esialgu kõnede pidajana ja aa. 1883—95 seltsi esimehena. Tema ajal arenesid eriti seltsi korraldatud näitused. Kuigi omakasu püüdmata, armastas T. seltsis käskivalt esineda, sattus seetõttu teiste tegelastega vastollu ja pidi seltsi tegevusest eemale jääma. Viimsed aastakümned elas ta Tartus maamõõtjana teotsedes, jäi ilmasõja ajal ainelisse kitsikusse ja suri 17. V 1918 Tartus.

E. Kirj. 1918—19, nr. 5—6 (J. V. Veski); (P. Põ) l (d), Eesti ajakirjanduse ajaloost (EÜS-i alb. VI, a 1901, lk. 31—69); A. Kruusberg, Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi algpäevilt (1926), lk. 19 j., 58—60; Post. 1918, nr. 65 j. *A. Kr.*

TÜRK, Eduard, näitleja ja näitejuht, sünd 30. III 1888 Tartumaal Väike-Rõngu v. Tilga kirikumäel kohaliku kreeka-katoliku kiriku salmilaulja maaderentniku pojana, õppis aa. 1902—05 Tartu linnakoolis, mille lõpetamise järel täiendas enda haridust erateel. A. 1905 debüteeris ta näitleja E. Jugar'i soovil »Ugaunia« laval Tartus, kiindus näitlemisse ja valis endale näitleja kutse. Aa. 1907—12 toimis ta näitlejana »Vanemuises«, aa. 1912—13 »Endlas« Pärnus, 1913—16 jälle »Vanemuises«, 1916—17 »Pandorinis« Tallinnas, 1917—18 »Estoonias«, 1918—20 Draamateatris Tallinnas, 1920—21 n. n. Fronditeatris, 1921—25 jälle Draamateatris; 1925. a. alates praeguseni (1929) on ta toiminud »Vanemuise« laval. — T. on praegusaja silmapaistvamaid eesti meesnäitlejaid, eriti kangelas- ja karakterosade esindaja eesti laval. Tema näitlejaand ulatub klassikalisest paatosest kuni võimsa irooniani; ta osad on kantud suurejõulisest ja ulatusrikkast häälest ja ekspressiivsest žestist. Oma arenemiskäigus on T. teinud läbi aa. 1907—14 K. Menning'i (vt.) kooli, omandades seal hääletehnikat ja lavadistsipliini, saanud juhatust ja mõjustusi aa. 1916—25 P. Sepalt ja P. Pinnalt (vt. neid) vaba žesti ja osa sisseelamise suhtes, lähenedes seega moodsa vene näitekunsti artistlikkusele. Peale selle on T. püsivalt töötanud oma hääle arendamise kallal, õppides 2 a. vabakuulajana Tallinna konservatooriumi lauluklassis ja jätkates hiljeminigi oma näitleja väljendusvahendite viimistlemist. Viimseil aa. on T. suure eduga esinenud ka lavastajana, pannes erilist rõhku näitlejale ja režiile kitsamas mõttes. — T.-i parimaid osi on Abram Sikk J. Kunder'i »Kroonu onus«, Püve Peeter A. Kitzberg'i »Püve talus«, Szabo F. Molnár'i »Hundis«, Toomas Pollack P. Claudel'i »Vahetuses«, Kreon Sophokles'e »Antigone's« ja nimiosad »Oedipus'es« ja H. Ibsen'i »Peer Gynt'is«. T.-i parimaid lavastusi on J. Kärneri »Ainus idealist«, H. Raudsepa »Sinimandria«, A. Kitzberg'i »Püve talus«, F. Molnár'i »Mäng lossis«, Lengley »Antoonia«. — T. on a.-st 1912 abielus näitlejanna Maria T.-iga (sünd. 7. VI 1892 Pärnus talupidaja J. Treublut'i tütrena, lõpetanud a. 1912 Pärnu tütarl gümnaasiumi), kes on menukalt teotsenud »Vanemuise« ja aa. 1916—25 Tallinnas Draamateatri j. m. lavadel.

Isikl. j. m. saadud andmed. *H. V.*

TÜRNPU, Konstantin Jakob, helikunstnik ja muusikategelane, sünd. 1. VIII 1865 Harjumaal Klooga mõisas piimarentniku ja möldri Jaan T. pojana, õppis kreiskoolis Tallinnas, kus ta juba 16-aastasena asutas segakoori »Salme«, andes sellega m. s. kontserte Aleksandri kooli heaks. Kreiskoolis käies õppis T. ühtlasi klaveri- ning orelimängu ja muusikateooriat toomkiriku organisti E. Reinicke' juures ja toimis peale kreiskooli lõpetamist Tallinna eesti seltsi »Lootuse« meeskoori juhina, tõstes lühikese ajaga koori muusikalise tasapinna sedavõrt, et koor omandas II auhinna 1879. a. Tartu laulupeol. A. 1886 astus T. Peterburi konservatooriumi oreli- ja kompositsiooniklassi, kus töötas prof. L. Homilius'e juhatusel. Lõpetanud a. 1891 konservatooriumi noorimana sellest kolmikust (J. Kappel, Miina Hermann, T.), kes esindab kõrgema eriharidusega eesti muusikategelaste esimest põlve, viibis T. 1 a. Berliinis koorijuhi kutses täiendudes ja asus siis Tallinna, kus terve oma eluaja töötas laulu- ja muusikaõpetajana Tallinna keskkooles, organistina Niguliste saksa kirikus ja koorijuhina saksa seltses (Niguliste kiriku lauluselts, »Revaler Liedertafel«) ning 1916. a.-st ka Tallinna Eesti Meestelaulu Seltsis. T. arendas nende kooride muusikalised võimed õige kaugele ja esines m. s. Tall. E. Meestel. Seltsi kooriga suure eduga välismail, eriti a. 1924 Stokholmis. Ta suri 16. IV 1927 Tallinnas. — Eesti koorikirjandust on T. rikastanud paljude lauludega, milledest mitmed, eriti meeskoori laulud, on omandanud suure populaarsuse. Ta laulud osutavad tehnilist küpsust, seda suurimal määral just ta tegevuse hilisemal perioodil, mil ta nende väljatöötuses püüdis ajaga sammu pidada, ja head kooritehnika tundmist, mille tõttu nad kõlaliselt on õige tänulikud ettekandmiseks. Ta loomingus domineerib üldiselt lüürilis-eleegiline meeleolu.